

M A T E R I A Ł Y I Ź R Ó D Ł A

ROCZNIKI TEOLOGICZNE
Tom LXV, zeszyt 4 – 2018

DYSERTACJE DOKTORSKIE NAPISANE W INSTYTUCIE HISTORII KOŚCIOŁA I PATROLOGII KATOLICKIEGO UNIWERSYTETU LUBELSKIEGO JANA PAWŁA II SFINALIZOWANE W ROKU AKADEMICKIM 2015/2016 I 2016/2017

DANIEL SZLACHTA, Ruch pielgrzymkowy do sanktuarium w Piekarach Śląskich (1945-2011). Promotor: dr hab. Andrzej Gil, prof. KUL. Recenzenci: ks. prof. dr hab. Roman Krawczyk (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), ks. prof. dr hab. Stanisław Nabywaniec (Uniwersytet Rzeszowski).

DOI:<http://dx.doi.org/10.18290/rt.2018.65.4-9>

Ważnym elementem życia religijnego jest pielgrzymowanie. Pielgrzym, podejmując trud pielgrzymowania, jako cel wyznacza motywy religijne, ponieważ one nadają mu sens. Najważniejszym motywem pielgrzymki jest uzyskanie potrzebnych łask koniecznych do zbawienia. Dlatego też wyznawcy wielu religii podejmują trud pątniczy do miejsc słynących łaskami korzystając z różnych środków lokomocji. Często jednak ma miejsce piesze pielgrzymowanie do sanktuariów rozumianych jako miejsca z cudownymi obiektami kultu. Najczęściej są to obrazy, figury i relikwie świętych. Szczególnie często ludzie pielgrzymują do miejsc kultu Matki Bożej, który dominuje w Polsce.

Każde sanktuarium ma specyficzne formy kultu przejawiające się na różne sposoby. W przypadku sanktuariów maryjnych specyfika kultu często wyraża się w tytule obrazu lub figury Matki Bożej. Dlatego też można zauważyć wiele tytułów, którymi czci się Maryję (np. Matka Boża Pocieszenia, Matka Boża Bolesna, Matka Boża Królowa Pokoju). W sanktuarium Matki Bożej Piekarskiej, prezentowanym w omawianej rozprawie, jest ona czczona jako Matka Sprawiedliwości i Miłości Społecznej.

Sanktuarium piekarskie znajduje się na terenie archidiecezji katowickiej obejmującej Górny Śląsk, który jest regionem specyficznym. Jest to bowiem najbardziej uprzemysłowiony region w Polsce, czego przejawem jest urbanizacja wynikająca z dużej gęstości zaludnienia i industrializacja będąca skutkiem natężenia przemysłu na małym terenie. Terytorium archidiecezji katowickiej obejmuje dwie aglomeracje: Górnośląski Okręg Przemysłowy i Rybnicki Okręg Węglowy¹. Na terenie obu aglomeracji nastąpił szczegól-

¹ Górnośląski Okręg Przemysłowy obejmuje m.in. takie miasta, jak: Katowice, Tychy,

nie rozwój górnictwa węgla kamiennego, którego złoża znajdują się na tym terenie. Skutkiem tego było powstanie licznych kopalń na tym terenie oraz pojawienie się różnego rodzaju zjawisk społecznych mających wpływ na życie człowieka. Wiele z nich miało jednak negatywne znaczenie dla mieszkańców regionu.

W XIX wieku region ten był miejscem walki o polskość, ponieważ obszar ten przynależał do państwa pruskiego propagującego język niemiecki. Ogromną rolę w tej walce odgrywali duszpasterze, którzy solidaryzowali się z robotnikami i wspierali ich w tej walce. Wynikiem tej walki było przyłączenie części Górnego Śląska do Polski, co miało miejsce w 1922 r.

Niniejsza rozprawa dotyczy okresu po II wojnie światowej. Wtedy miało miejsce włączenie państwa polskiego w radziecką strefę wpływów, co wiązało się z narzucaniem absurdałnej i błędnej ideologii komunistycznej. Dlatego też ludzie często walczyli z systemem, a podstawą do tego była godność ludzka. Na Górnym Śląsku miejscem tej troski było sanktuarium Matki Bożej Piekarskiej. W tym regionie była ona szczególnie ważna wskutek dalszego rozwoju przemysłu oraz powstania nowych miast i osiedli mieszkaniowych. Szczególnie widoczny był dalszy rozwój górnictwa węgla kamiennego. Ważną rolę w tej walce o godność odgrywały pielgrzymki mężczyzn i młodzieńców odbywające się w ostatnią niedzielę maja. Do ich rozwoju przyczynił się zwłaszcza bp katowicki Herbert Bednorz. Ten wymiar duchowości pielgrzymkowej sprawił, że obraz Matki Bożej Piekarskiej otrzymał tytuł Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej zatwierdzony na mocy decyzji Stolicy Apostolskiej przez papieża Jana Pawła II w 1983 r.²

Sytuacja zmieniła się po 1989 roku, kiedy doszło do przemian „Okrągłego Stołu”. W rezultacie zaistniały nowe problemy społeczne wynikające z pojawienia się kapitalizmu. Skutkiem tego było przejście z gospodarki centralnie sterowanej³ do gospodarki rynkowej. Ubocznym skutkiem tego zjawiska była restrukturyzacja przemysłu. Szczególnie jej następstwa były widoczne w górnictwie węgla kamiennego. Wśród nich można było zauważyć ogromny wzrost bezrobocia i jego skutków społecznych z biedą i nędzą włącznie. Dlatego sanktuarium piekarskie stało się miejscem przekazywania nadziei, która najbardziej była potrzebna w nowej sytuacji. Podczas pielgrzymek piekarskich na ten temat często wypowiadał się abp Damian Zimoń, który wydał list poświęcony temu zagadnieniu⁴.

Przedstawione zagadnienia zostały zaprezentowane w omawianym studium, co też było pierwszym celem wyznaczonym mi podczas pracy nad rozprawą. Drugim powodem zainteresowania się tym tematem było dla mnie pokazanie sanktuarium Matki Bożej Piekarskiej w szerokim kontekście. Dotychczasowe prace poświęcone temu miejscu ograniczają się bowiem tylko do pielgrzymek mężczyzn mających miejsce

Chorzów, Bytom, Zabrze, Gliwice, Ruda Śląska i Świętochłowice. W skład Rybnickiego Okręgu Węglowego wchodzi m.in. takie miasta, jak: Rybnik, Żory i Jastrzębie Zdrój.

² Na terenie diecezji katowickiej tytuł ten został wpisany do Litanii Loretańskiej.

³ Propagowanej przez system komunistyczny.

⁴ Dokument ten ukazał się pod tytułem „Kościół katolicki na Śląsku wobec bezrobocia”. Został on ogłoszony 19 marca 2001 r. Komentarzem do niego jest książka arcybiskupa zatytułowana *Pochylmy się nad bezrobociem*, która ukazała się w 2002 r.

w ostatnią niedzielę maja. W nielicznych opracowaniach zostały przedstawione pielgrzymki kobiet i panien mające miejsce w niedzielę po 15 sierpnia. Oba wydarzenia pielgrzymkowe, określane jako pielgrzymki stanowe, mają szczególne znaczenie dla sanktuarium. Jednym z najważniejszych powodów znaczenia tych wydarzeń jest głoszenie nauki społecznej Kościoła i odniesienie jej do aktualnej sytuacji społecznej w regionie. Wiele tematów pielgrzymkowych dotyczy sytuacji ogólnopolskiej.

Cezurę czasową pracy wyznaczają lata 1945-2011. Datą otwierającą wyznaczony przedział czasowy jest rok 1945, ponieważ w prezentowanej rozprawie został uwzględniony okres po II wojnie światowej. Cezurę tę zamyka rok 2011. W październiku tego roku arcybiskup Damian Zimoń przeszedł na emeryturę⁵. Jego następcą został ogłoszony dotychczasowy ordynariusz diecezji tarnowskiej Wiktor Skworc⁶.

Baza źródłowa rozprawy doktorskiej jest bardzo szeroka. Podczas zbierania materiałów do przygotowania omawianej pracy dotarłem do źródeł znajdujących się w różnych miejscach. Najważniejsze z nich są dostępne w archiwum parafii Imienia NMP i św. Bartłomieja Apostoła w Piekarach Śląskich⁷. Wśród wielu materiałów źródłowych, wykorzystanych przeze mnie w rozprawie, należy wymienić m.in. kroniki sanktuarijne, materiały dotyczące pielgrzymek stanowych, księgi prośb i podziękowań, księgę cudów i księgę pamiątkową z wpisami osób przybywających do sanktuarium. Ważnym źródłem znajdującym się w sanktuarium jest miesięcznik parafialno-sanktuarijny „Z Piekarskich Wież” ukazujący się od 1994 r.

Podczas przygotowania niniejszej pracy dotarłem również do Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach, Oddziałowego Biura Udostępniania, Archiwizacji i Danych w Katowicach (gdzie znajdują się materiały należące do Instytutu Pamięci Narodowej). W obu archiwach znalazłem materiały dotyczące pielgrzymek stanowych (programy, okólniki duszpasterskie, zarządzenia). W aktach OBUiAD znajdują się także stenogramy przemówień biskupów katowickich oraz kazań wygłaszanych na pielgrzymkach stanowych⁸. Szczególnie ważne dla mnie było dotarcie do przemówień bpa Herberta Bednorza, ponieważ podczas poszukiwań nie znalazłem ich w aktach kurialnych. Oprócz tego przejrzałem kroniki parafialne parafii należących obecnie do archidiecezji katowickiej i diecezji gliwickiej⁹ oraz materiały będące w posiadaniu diecezjalnych duszpasterzy ministrantów i harcerzy.

⁵ Na mocy bulli *Totus Tuus Poloniae Populus*, ogłoszonej przez papieża Jana Pawła II dnia 25 marca 1992 r., diecezja katowicka została podniesiona do rangi archidiecezji. Została również utworzona nowa prowincja kościelna zwana katowicką lub górnośląską. W jej skład oprócz archidiecezji weszły diecezje: opolska i gliwicka.

⁶ Ogłoszenie następcy miało miejsce dnia 29 października 2011 r. Ingres nowego arcybiskupa katowickiego odbył się dnia 26 listopada 2011 r.

⁷ Parafia ta jest równocześnie Sanktuarium Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej. Oficjalny dekret w tej sprawie abp Damian Zimoń wydał dnia 12 września 2002 r.

⁸ Była to jedna z metod represji wobec pielgrzymów i biskupów katowickich.

⁹ Kroniki parafialne zostały przejrane pod kątem pielgrzymek ślubowanych oraz peregrinacji Obrazu Matki Bożej Piekarskiej, która miała miejsce jako przygotowanie do pielgrzymki Jana Pawła II na Górny Śląsk. Trwała ona w dniach 29 maja-20 czerwca 1983 r.

Ważnym źródłem informacji, wykorzystanych w rozprawie, był także wydawany obecnie materiał prasowy. Oprócz miesięcznika parafialno-sanktuarijnego „Z Piekarskich Wież” ważnym źródłem drukowanym był dodatek do „Gościa Niedzielnego” ukazujący się obecnie jako „Gość katowicki”¹⁰ oraz „Wiadomości Diecezjalne (od 1993 r. Archidiecezjalne)”, będące organem Kurii Diecezjalnej (Metropolitalnej) w Katowicach, w których znajdują się zarządzenia biskupów katowickich, kazania pielgrzymkowe, listy pasterskie i słowa powitania biskupów katowickich. Szczególnie ważnym źródłem ten periodyk okazał się w odniesieniu do okresu, kiedy w diecezji katowickiej posługiwał arcybiskup Damian Zimoń (1985-2011).

Ostatnim źródłem, wykorzystanym w omawianej rozprawie, są wypowiedzi ludzi związanych z Piekarami. Poszukując źródeł wywołanych dotarłem do ponad dwudziestu osób. Wśród nich znajdują m.in. arcybiskupi katowiccy: Damian Zimoń i Wiktor Skworec¹¹ oraz ks. Władysław Nieszporek¹², ks. Józef Klemens¹³, ks. Rajmund Machulec¹⁴, duszpasterze pełniący posługę w innych parafiach diecezji (księża Bernard Rottau i Andrzej Noras z parafii św. Antoniego w Katowicach Dąbrówce Małej); księża profesorowie: Arkadiusz Wuwer¹⁵ i Antoni Reginek¹⁶. Udało się także dotrzeć do osób świeckich. Wśród nich byli m.in. Antoni Potempa¹⁷ i prof. Wojciech Świątkiewicz¹⁸.

Zebrane źródła przyczyniły się do powstania planu rozprawy, która składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy rozdział ma charakter wprowadzający w problematykę pielgrzymowania. Zagadnienia poruszone w tej części pracy zostały przedstawione w czterech paragrafach. W pierwszym paragrafie zostały zdefiniowane takie pojęcia,

¹⁰ Dodatek ten ukazuje się od roku 1992 r. Wcześniej miał on różne tytuły. Obecny tytuł wspomniany dodatek ma od 2005 r. Tak też był on cytowany w pracy.

¹¹ Zanim abp Wiktor Skworec został ordynariuszem tarnowskim, współpracował ze swoimi poprzednikami. W latach 1975-1980 był kapelanem biskupa Herberta Bednorza, a następnie pełnił obowiązki kanclerza Kurii Diecezjalnej w Katowicach. Odpowiadał za przygotowanie pielgrzymki Jana Pawła II na Górny Śląsk, która miała miejsce dnia 20 czerwca 1983 r.

¹² Od 1998 r. proboszcz parafii Imienia NMP i św. Bartłomieja Apostoła w Piekarach Śląskich i kustosz sanktuarium piekarskiego.

¹³ W latach 1961-1968 wikariusz w parafii Imienia NMP i św. Bartłomieja w Piekarach Śląskich, następnie proboszcz parafii św. Józefa w Piekarach Śląskich Józefce (1969-1979) i św. Jadwigi Śląskiej w Katowicach Szopienicach (1979-2000).

¹⁴ W latach 1968-1971 wikariusz w parafii Imienia NMP i św. Bartłomieja w Piekarach Śląskich, następnie rektor Kościoła Zmartwychwstania Pańskiego w Piekarach Śląskich (1971-1979) i proboszcz parafii św. Józefa w Piekarach Śląskich Józefce (1979-2005).

¹⁵ Pracownik naukowy Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego specjalizujący się w dziedzinie nauk społecznych. Jako sekretarz arcybiskupa Damiana Zimonia przygotowywał sympozja odbywające się co roku przed pielgrzymką mężczyzn.

¹⁶ Z wykształcenia muzykolog, pracownik naukowy Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego, równocześnie kapelan Śląskiego Związku Chórów i Orkiestr.

¹⁷ Odpowiedzialny za grupę przewodników po sanktuarium Matki Bożej Piekarskiej.

¹⁸ Socjolog, pracownik naukowy Uniwersytetu Śląskiego, należy do Rady Społecznej przy arcybiskupie katowickim.

jak sanktuarium i obiekt kultu. W dalszej części zostały poruszone zagadnienia związane z początkami kultu obrazów i figur oraz dziejami pielgrzymowania w innych religiach. W tej części szczególnie miejsce ma prezentacja dziejów pielgrzymowania na ziemiach polskich, którego początków należy poszukiwać w czasach przed przyjęciem chrztu. Zakończeniem tej części pracy jest wskazanie najważniejszych ośrodków pielgrzymkowych w Polsce i krótka charakterystyka sanktuariów należących do archidiecezji katowickiej¹⁹.

W drugim rozdziale ma miejsce prezentacja sanktuarium i parafii w Piekarach. Rozdział ten składa się z pięciu paragrafów. Pierwszy z nich jest poświęcony dziejom Piekar Śląskich, które obecnie są miastem na prawach powiatu. Paragraf drugi został poświęcony dziejom parafii w Piekarach będącej ośrodkiem duszpasterskim o bogatej tradycji. W trzecim paragrafie znajduje się historia obiektu kultu w tym sanktuarium, którym jest obraz Matki Bożej Piekarskiej czczony jako Matka Sprawiedliwości i Miłości Społecznej²⁰. W czwartym paragrafie została opisana historia Kalwarii znajdującej się na wzgórzu sąsiadującym z bazyliką. Rozdział ten zamyka paragraf poświęcony obiektom towarzyszącym sanktuarium, jak Dom Pielgrzyma, Centrum Pielgrzymkowe i obiekty znajdujące się wokół sanktuarium (Rajski Plac, Kaplica Matki Bożej Lekarki Chorych, Kaplica św. Rafała) i w jego okolicy (Kopiec Wyzwolenia Śląska).

W kolejnym rozdziale ma miejsce typologia pielgrzymek odbywających się do sanktuarium piekarskiego. Rozdział ten został podzielony na sześć paragrafów. W pierwszym paragrafie zostały uwzględnione pielgrzymki stanowe będące najważniejszymi wydarzeniami pielgrzymkowymi do tego sanktuarium. Drugi paragraf dotyczy pielgrzymek ślubowanych związanych z tradycją pielgrzymowania i odpustami w sanktuarium. W paragrafie trzecim zostały opisane pielgrzymki diecezjalne, które podobnie jak pielgrzymki ślubowane mają stały termin. Paragraf czwarty dotyczy pielgrzymek dekanalnych i parafialnych z terenów diecezji katowickiej oraz innych diecezji polskich. W paragrafie piątym zostały uwzględnione pielgrzymki okazjonalne, będące zazwyczaj wydarzeniami o charakterze jednorazowym. W tej części zostały uwzględnione również pielgrzymki zagraniczne. Ostatni paragraf tego rozdziału dotyczy szlaków pielgrzymkowych związanych szczególnie z obiema pielgrzymkami stanowymi, których uczestnicy docierają pieszo z parafii znajdujących się na terenie aglomeracji górnośląskiej.

Czwarty rozdział pracy dotyczy organizowania się pielgrzymów do sanktuarium piekarskiego. Stąd też w pierwszym paragrafie została opisana różnorodność motywacji pielgrzymowania do Piekar. Każdy pątnik ma bowiem swoje powody do pielgrzymowania. Jednak ważnym elementem pielgrzymowania do tego miejsca jest

¹⁹ Obecnie na terenie archidiecezji katowickiej znajduje się 12 sanktuariów, z czego sześć to są sanktuaria maryjne (Katowice Bogucice, Mikołów Bujaków, Piekary Śląskie, Pszów, Ruda Śląska Kochłowice, Turza Śląska). Cztery sanktuaria są poświęcone świętym (Bieruń Stary, Chorzów, Ruda Śląska i Rybnik Chwałowice). Pozostałe dwa sanktuaria mają inny charakter (Jankowice Rybnickie – Najświętszego Sakramentu i Jastrzębie Górne – Opatrzności Bożej).

²⁰ Oryginał obrazu piekarskiego znajduje się w kościele św. Krzyża w Opolu.

ciekawość fenomenu piekarskiego związanego z głoszeniem nauki społecznej Kościoła. Ważną rolę odgrywa tu Wydział Duszpasterski, który przygotowuje pielgrzymki od strony merytorycznej, co szczególnie można zauważyć przy pielgrzymkach stanowych. Trzeci paragraf dotyczy przewodników i uczestników pielgrzymek do Piekar. Czwarty paragraf został poświęcony zagadnieniu związanemu z praktykami religijnymi i zwyczajami podczas pielgrzymowania oraz z przygotowaniem do pielgrzymki w parafiach. Ostatni paragraf dotyczy wybitnych pielgrzymów docierających do sanktuarium piekarskiego. Wśród nich jest Jan Paweł II, który jako arcybiskup krakowski przyjeżdżał z kazaniem na pielgrzymki mężczyzn i młodzieńców. Po wyborze kard. Wojtyły na Stolicę Piotrową ważnym wydarzeniem była pielgrzymka papieska na Górny Śląsk, która miała miejsce w czerwcu 1983 r. Papież modlił się wtedy przed obrazem Matki Bożej Piekarskiej. Spotkanie z wiernymi miało miejsce na lotnisku Muchowiec w Katowicach.

Ostatni rozdział omawianej dysertacji dotyczy nabożeństw pielgrzymkowych w sanktuarium. Na całość tego rozdziału składa się pięć paragrafów. Pierwszy z nich nosi tytuł „Przemówienia biskupów katowickich”, ponieważ dzięki nim sanktuarium to zyskało miano ośrodka katolicyzmu społecznego. Podczas nich biskupi katowicki poruszali ważne zagadnienia społeczne odnoszące się także do sytuacji ogólnopolskiej. Przemówienia biskupów Stanisława Adamskiego i Herberta Bednorza były wygłaszane w okresie komunizmu. W okresie posługi arcybiskupa Damiana Zimonia szczególnego znaczenia nabrały przemówienia po 1989 r., kiedy pojawiły się nowe problemy społeczne – z bezrobociem na czele.

W drugim i trzecim paragrafie piątego rozdziału został poruszony temat nabożeństw w sanktuarium. Okazuje się, że wiele pielgrzymek, docierających w stałych terminach, ma określony program, czego przejawem są niezmiennie punkty w planie nabożeństw odprawianych przez pątników z Mszą świętą jako centrum życia chrześcijańskiego na czele. Bardzo często ma ona uroczysty charakter, czego potwierdzeniem jest specjalny formularz na Uroczystość Matki Bożej Piekarskiej²¹. Paragraf czwarty został poświęcony tematyce kazań i konferencji pielgrzymkowych. Na szczególną uwagę zasługują kazania z pielgrzymek stanowych, w których ma miejsce częste nawiązanie do przemówień biskupów katowickich. Podczas niektórych pielgrzymek diecezjalnych ma miejsce także specjalna konferencja, co też stawia sanktuarium piekarskie jako ośrodek nauki i kultury. Szczególny rozwój sanktuarium pod tym względem można zauważyć po 1989 roku. Ważnym wydarzeniem naukowym w sanktuarium były sympozja odbywające się w przeddzień majowej pielgrzymki mężczyzn i młodzieńców. W ostatnim okresie za ich organizację był odpowiedzialny Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego i Urząd Miasta Piekary Śląskie. W sanktuarium mają też miejsce różnego rodzaju wydarzenia kulturalne, co jest możliwe dzięki rozbudowanej infrastrukturze i otwarciu Muzeum Sanktuarijnego²².

²¹ Formularz ku czci Matki Bożej Piekarskiej został zatwierdzony przez Stolicę Apostolską dnia 5 sierpnia 1999 r. Główny odpust w sanktuarium ma miejsce 12 września, który jest równocześnie Świętem Patronalnym Archidiecezji Katowickiej.

²² Muzeum poświęcił abp Damian Zimoń w lipcu 2009 r.

Ważnym uzupełnieniem rozprawy jest osiem aneksów mających charakter źródłowy i stanowiących uzupełnienie treści przedstawionych w pracy. Pierwszy aneks zawiera fotografie z sanktuarium, wśród których znajdują się m.in.: obraz Matki Bożej Piekarskiej i bazylika na zewnątrz i wewnątrz oraz korony skradzione w 1984 r.²³

Kolejny aneks zawiera modlitwy ku czci Matki Bożej Piekarskiej. Tę część otwierają teksty liturgiczne na odpust ku czci Matki Bożej przypadający 12 września. W dalszej części znajdują się: litanie do Matki Bożej Piekarskiej w dwóch wersjach (starszej obecnie nieużywanej, jak również obecnie będącej w użyciu²⁴), modlitwy i pieśni (na czele z utworem „Matko Piekarska Opiekunko Sławna”). Tę część zamykają przykładowe teksty wykorzystywane podczas nabożeństwa odprawianego w ramach Triduum przed pielgrzymką oraz nabożeństwo wymarszu na pielgrzymkę.

Aneksy trzeci, czwarty i piąty dotyczą pielgrzymek do sanktuarium. Pierwszy z nich zawiera kalendarium pielgrzymkowe w celu pokazania wydarzeń cyklicznych odbywających się w tym miejscu. Aneks czwarty jest poświęcony pielgrzymkom stanowym. Zawiera on m.in. wykazy pielgrzymek pieszych z ostatnich lat omawianego okresu (na przykładzie pielgrzymek męskich), hasła pielgrzymkowe i wypowiedzi zamieszczone w katowickim dodatku do „Gościa Niedzielnego” pokazujące motywy pielgrzymowania. Kolejny aneks dotyczy pozostałych pielgrzymek. Zawiera on m.in. nekrolog będący motywacją do pielgrzymowania mieszkańców Dąbrówki Małej²⁵ i wykaz laureatów festiwalu „Magnificat” będącego integralną częścią pielgrzymki Związku Chórów i Orkiestr odbywającej się w niedzielę po 14 września w cyklu dwuletnim. W omawianym aneksie można znaleźć także wykaz miejscowości, z których dotarli pielgrzymi do sanktuarium piekarskiego.

W szóstym aneksie zostało zamieszczone przemówienie zwane „Ewangelią pracy”, które wygłosił papież Jan Paweł II podczas nieszpórów odprawionych na lotnisku Muchowiec w 1983 roku. Oprócz tego znajduje się tutaj słowo wygłoszone do inwalidów pracy w Katedrze Chrystusa Króla oraz słowo papieża Jana XXIII skierowane do pielgrzymów uczestniczących w pielgrzymce mężczyzn i młodzieńców.

Aneks siódmy zawiera dokumenty związane z ogłoszeniem Matki Bożej Piekarskiej duchową patronką miasta. Mimo iż fakt ten miał miejsce w 2014 roku²⁶, prezentowane dokumenty pokazują ważną rolę sanktuarium w życiu miasta, podkreślając tradycję historyczną oraz istotną rolę tego miejsca jako ośrodka katolicyzmu społecznego.

²³ Decyzję o zwrocie koron podjął abp Wiktor Skworec, który przekazał je sanktuarium piekarskiemu podczas uroczystości ogłoszenia Matki Bożej Piekarskiej duchową patronką miasta, które miały miejsce dnia 12 września 2014 r. Po częściowej renowacji poświęcił je papież Franciszek w kwietniu 2015 r. Obecnie znajdują się one w bazylice.

²⁴ Obecna wersja litanii została zatwierdzona dekretem bpa Herberta Bednorza z dnia 13 września 1984 r. Melodię do niej skomponował ks. prof. Romuald Rak.

²⁵ Obecnie dzielnica Katowic.

²⁶ Wtedy abp Wiktor Skworec dokonał oficjalnego ogłoszenia dokumentu Stolicy Apostolskiej, na mocy którego Matka Boża Piekarska została duchową patronką miasta. Uroczystość miała miejsce dnia 12 września tego roku.

W ostatnim aneksie omawianej rozprawy znajdują się zapisy rozmów z biskupami katowickimi, które zostały wykorzystane również w prezentowanej dysertacji. Wypowiedzi zamieszczone w tym miejscu zdobyłem poprzez kontakt osobisty z hierarchami. W tej części aneksu zamieściłem wypowiedzi arcybiskupów: Damiana Zimonia i Wiktora Skworca oraz biskupa Marka Szkudły.

Zagadnienia opisane w rozprawie oraz układ pracy pozwoliły mi na ukazanie sanktuarium piekarskiego w szerokim kontekście. Sanktuarium piekarskie ma szczególne znaczenie jako ośrodek katolicyzmu społecznego, którego podstawą i fundamentem jest walka o godność człowieka. W sposób szczególny dotyczy to człowieka pracy, który – poddawany szczególnym naciskom – ulega presji społecznej. Najważniejszym motywem tej walki jest jednak wolność człowieka, która niezależnie od sytuacji nie ulega zmianie.

Treść pracy:

I. Ogólny kontekst pielgrzymowania. 1.1. Obiekty kultu. 1.2. Dzieje pielgrzymowania. Pielgrzymowanie w innych religiach. 1.3. Dzieje pielgrzymowania w Polsce. 1.4. Najważniejsze ośrodki pielgrzymkowe w Polsce; **II. Sanktuarium w Piekarach Śląskich.** 2.1. Dzieje miejscowości. 2.2. Dzieje parafii. 2.3. Dzieje cudownego obrazu. 2.4. Kalwaria piekarska. 2.5. Inne obiekty; **III. Geografia i typologia pielgrzymek.** 3.1. Pielgrzymki stanowe. 3.2. Pielgrzymki ślubowane. 3.3. Pielgrzymki archidiecezjalne. 3.4. Pielgrzymki dekanalne i parafialne. 3.5. Pielgrzymki okazjonalne. 3.6. Szlaki pielgrzymie; **IV. Pielgrzymi i ich organizacja.** 4.1. Okoliczności i motywy pielgrzymowania. 4.2. Rola Wydziału Duszpasterskiego. 4.3. Przewodnicy i uczestnicy pielgrzymek. 4.4. Praktyki religijne i zwyczaje pielgrzymów. 4.5. Wybitni pielgrzymi; **V. Uroczystości i nabożeństwa pielgrzymkowe.** 5.1. Powitania i przemówienia. 5.2. Nabożeństwa sanktuarijne. 5.3. Centralna liturgia pielgrzymkowa. 5.4. Kazania i konferencje. 5.5. Sanktuarium jako ośrodek naukowy i kulturalny.

Daniel Szlachta

VIKTOR ZHUKOVSKYY, Problem transcendencji i immanencji Boga w teologii Ojców greckich I-V w. Rozwój historyczny i oddziaływanie doktryny [Проблема трансцендентності та іманентності Бога в богослов'ї грецьких Отців I-V ст. Історичний розвиток та богословське значення].

Promotor: ks. dr hab. Piotr Szczur, prof. KUL. Recenzenci: ks. prof. dr hab. Bogdan Czyżewski (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), ks. prof. dr hab. Norbert Widok (Uniwersytet Opolski).

DOI:<http://dx.doi.org/10.18290/rt.2018.65.4-10>

Problem wzajemnej łączności między Bożą transcendencją a immanencją w odniesieniu do stworzonego świata w teologii Ojców Kościoła, bez wątpienia, zajmuje miejsce wyjątkowe. Jego prawidłowe rozumienie, interpretacja oraz poszukiwanie rozwiązania w zakresie pojęć nabywa znaczenia pierwszorzędowego ze względu na